

פרוייקט תיעוד המאבק להצלת יהודי סוריה ולבנון

ראיון עם דניאל סלע, מגדל העמק

תאריך: 10.12.2000

מראיין: אריה כהן

קלטת 1; צד א'

אריה כהן: מר סלע, אני מראיין אותך היום כי אני יודע שהיית פעיל בנושא של הימלטות יהודי סוריה ולבנון לארץ-ישראל בשנות השבעים, אולי שמונים, תיכף נשמע ממך פרטים. אבל לפני זה אני מבקש קצת ספר על עצמך – איפה נולדת, ומתי עלית ארצה אם עלית. פרטים משפחתיים, מה שנקרא. דניאל סלע: שמי סלע דניאל, כמו שהזכרת. עליתי ב-1955 לארץ מתונים. למדתי במגדל העמק. את התיכון למדתי בבית ספר חקלאי בבארי.

ש: בארי?

ת: כן, קיבוץ בארי. זה בית ספר משולב – חקלאי עם בני המשק. מתוך הזמן שלמדתי בקיבוץ, היו שני חברה'ה ששירתו בשייטת שמהם ינקתי בעצם את הרצון להגיע לאותה יחידה.

ש: כשאתה אומר שייטת, אתה מתכוון לצוללות?

ת: לצוללות, כן.

ש: שייטת 7.

ת: כן. ובאמת בשנת 69' כשהתגייסתי, בתל-השומר כמובן, הגעתי לאותו דוכן, פעם זה היה דוכנים כאלה. חיפשתי את אותה יחידה שרציתי להיות בה, ואכן ככה. עברתי את המבדקים והגעתי לשייטת.

ש: מתי התגייסת לצבא?

ת: התגייסתי באוגוסט 69'.

ש: מה שנקרא "מחזור החכמים"?

ת: "מחזור החכמים" שזה מחזור אוגוסט, נכון.

ש: כן.

ת: גמרנו את הקורס, הקורס ארך משהו בסביבות שנה וחודשיים, עד שאתה מגיע לשלב שאתה מגיע לצוללת. לפני זה גם יש איזו שהיא הסבה. זאת אומרת אתה גומר קורס קצונה, נותנים לך איזה שהוא חלק, זאת אומרת מתוך השרות בצוללת כמו

ש: ...

ת: כן, מקצועות. הייתי גם טורפדאי, וגם הייתי צוללן. עשיתי קורס צלילה שזה

ש: אה, קורס צלילה ממש?

ת: כן. ממש זה נותן אופציה להיות בצוללת עצמה אם יש צורך לרדת למים.

ש: כן.

ת: וזהו. בתקופה הזו שירתנו, זאת אומרת זה

ש: אתה גמרת את הקורס אחרי שנה וחצי

ת: גמרת את הקורס אחרי שנה וחצי, כן, והגעתי לצוללת

ש: איזו צוללת זו היתה?

ת: התחלתי ב"לויתן". ה"לויתן" זו הצוללת הראשונה, זאת אומרת כשאני הגעתי אליה זו היתה היא

וה"דולפין". לאחר מכן ה"לויתן" גמרה את השירות שלה

ש: היא יצאה מהשירות בכלל?

ת: כשהיא יצאה מהשירות שלה עוד הספקתי להיות בצלילה האחרונה שלה, זאת אומרת שירתתי. עוד

ירדנו צלילה אחרונה, שזה בעצם הצהירו עליה שכבר לא תרד יותר למעמקים, בגלל הגיל שלה. היא

הפכה להיות איזו שהיא צוללת שטח שפשוט השתמשו בה אבל רק בתור

ש: אימונים וכל מיני כאלה.

ת: אימונים. לאחר מכן עברתי ל"דולפין".

ש: ל"דולפין". איזה "דולפין"?

ת: "דולפין" זו גם צוללת. היא בעצם אותו סוג של צוללת מבחינת, זה נקרא צוללת T-class. שירתתי גם

ב"דולפין" תקופה די ארוכה. לאחר מכן בצבא, זאת אומרת בשייטת החליטו שלוקחים כמה אנשים מתוך

הצוללת והחליטו להביא דבורים לארץ כנראה, יחידה חדשה שעדיין לא היתה בחיל הים

ש: באיזו שנה פחות או יותר?

ת: בשנת '70, משהו כזה. בין '70 ל-'71. בתקופה הזו החליטו לקחת כנראה כמה אנשים מתוך הצוללת,

רק מתוך הצוללת, לעשות ... הסבה לדבורים. כנראה היתה המטרה, לבנות עלינו ולעשות כל מיני

מבצעים מהסוג הזה או אחרים. ואני הייתי בין אלה שבאמת עשה את ההסבה. כמובן גם לימדנו צעירים

יותר להיות בדבור. אני כיהנתי גם בתור סגן מפקד דבור. בתקופה הזו בעצם, מתוך התקופה שהייתי

משהו בסביבות כמעט שנה בתקופה של הדבורים, אז התחילו את הסדרה של המבצעים האלה.

ש: המבצעים האלה עם יהודי סוריה.

ת: עם יהודי סוריה.

ש: תרשה לי, כשאתה אומר דבור, אתה מתכוון לספינה, ספינת דבור. תאר לי את הגודל שלה פחות או

יותר.

ת: ספינת דבור זה משהו בסביבות, זה משהו דומה ליאכטה שבעצם

ש: ליאכטה?

ת: כן, ליאכטה שהיא נושאת כמובן כלי נשק כמו מקלעונים 0.5, ... 20 מילימטר. היום זה שונה, אני לא

מכיר את ההרכב של היום, אבל אז זה היה מורכב ממקלעונים בעיקר, ממקלעונים.

ש: כמה אנשי צוות בדרך כלל משרתים?

ת: אנשי צוות שירתו שמונה אנשי צוות.

ש: אה, זה הכל? רק שמונה אנשי צוות?

ת: זה הצוות שהיה, ששירת בספינה הזו. כמובן חלקם, זאת אומרת היו שני מכונאים, סגן מפקד דבור,

מפקד דבור, סיפונאים, ובסך הכל בין ששה לשמונה איש, תלוי ב

ש: הבנתי. עכשיו, היו בה חדרים שבהם היה אפשר לשכן אנשים אם רצו לעלות? היו מקומות אכסון, נקרא לזה ?

ת: הדבור היה לו מה שנקרא מדור קדמי שזה בעצם מדור מגורים של הספינה, שהיו בו ארבע מיטות ובעצם הספינה כשיצאה לים היתה בשיטת "המיטה החמה". כמו בצוללת, אותה שיטה – תמיד ארבעה אנשים שהיו במשמרת, אם זה בהגאים, אם זה בסונאר, או אם זה צופה בחלק העליון, בגשר העליון, וככה בעצם תמיד זה המצב שהיה, ארבעה או תלוי כמה אנשים. ככה זה התחלק. יצאנו לים, כמובן רוב העבודות של הספינות האלה היו בעצם לשמור על הגבולות

ש: בעיקר באזור ראש הנקרה.

ת: באזור ראש הנקרה, כן.

ש: אבל בתקופה הזו עד כמה שאני מבין גם הגעתם עד ממול לבירות.

ת: כן, כמובן. כשנכנסנו לאזור בירות, צור, כל האזורים האלו. אזור בירות, ממש להכנס לתוך איזור בירות, זה היה כבר במסגרת המבצעים, שזה היה מה שנקרא לעלות יהודים. אבל זה כבר יותר מאוחר.

ש: הבנתי. עכשיו תסביר לי עוד משהו ככה להדיוט יבשתי – מהו הגבול, תחום המים הטריטוריאליים?

ת: תחום המים הטריטוריאליים בעצם מגיע מראש הנקרה, מערבה משהו כמו ש: מחוף הים?

ת: מחוף הים מערבה, כאשר צפונה זה כבר בעצם החלק

ש: הגבול זה הגבול, או קיי.

ת: כן, אבל מערבה זה משהו בסביבות שלושה, ארבעה מייל ימי מהחוף.

ש: זאת אומרת כפול 1.8.

ת: 1.8, שזה בעצם השטח הטריטוריאלי. למרות שתמיד הקפדנו גם בשטח הלא-טריטוריאלי, מעבר לשטח הטריטוריאלי, ששם הספינות שלנו שמרו על ספינות קטנות שלא יכנסו וכל מיני כלי שיט ש: הבנתי. משהו בסביבות חמישה קילומטר.

ת: חמישה קילומטר זה בעצם השטח הטריטוריאלי ששמרנו על הגזרה הזו.

ש: זה על פי החוק הבינלאומי?

ת: הבינלאומי, ודאי.

ש: שלושה מייל אמרת?

ת: משהו בסביבות שלושה מייל, כן. חמישה קילומטר, משהו כזה. מעבר לזה כמובן שאם גילינו ספינות או דברים כאלה

ש: אז גם טיפלתם בהם.

ת: כן. כמובן באישור, כמובן לפי

ש: לפני שאנחנו מתחילים עם הנושא הזה של מבצעי ההבאה וההעברה של יהודים מסוריה ולבנון לארץ, בצוללות עצמן אי אפשר היה לעשות את זה, מבצעים כאלה?

ת: מאחר וצוללת היא בעצם, אם מותר לי, אני לא יודע, אבל בכל אופן צוללת היא כלי שיט גדול מאוד וקל יותר לגלות את כלי השיט הזה. הוא יותר פגיע, קל יותר לפגוע בו. אז אי אפשר לעשות מבצע כזה,

זאת אומרת לרדת לחוף עם צוללת או להתקרב קרוב מאוד ליד צוללת. אתה מסכן צוות גדול של שבעים, תלוי איזו צוללת

ש: בסדר, אבל היא לא חייבת להגיע, כי בדרך כלל הביאו אותם מהחוף באמצעות סירות דייג, סירות מנוע, עד אליכם.

ת: תראה, צוללת בעיקרון, כמו שאנחנו יודעים, זה לא דבר סודי, היא עוסקת יותר בביון, בצילומים, בכל מיני דברים כאלה שהיא עושה דרך החוף, אבל לא הגיוני לעשות עבודה כזו של לסכן כלי שייט כזה גדול עם שבעים אנשים, שבסך הכל אפילו נניח שמגלים אותה, קל מאד יותר לפגוע. זה חלק ... ענק, גדול, שקל לפגוע בצוללת ...

ש: ... יש לו אפשרות לרדת למצולות לא? זה ההגיון שלי פשוט.

ת: תראה, אם אתה בעצם מחליט שאתה רוצה לרדת למצולות, ואתה רוצה גם בבת אחת ובאותו זמן גם להביא יהודים בתוך הזה, אז אתה חייב להיות רחוק מאוד מהחוף. המטרה להגיע במבצעים האלה, להתקרב ממש ממש ליד החוף, לראות את האנשים בחוף. אנחנו היינו מגיעים למצב שרואים ממש את האנשים. זאת אומרת עד כדי כך, כי הספינה שלנו הפכה להיות מעין ספינת דייג כזאת, חלק מהספינות דייג שלהם.

ש: כן. כלומר הם קיבלו אתכם וראו אתכם ולא הייתם משהו לא שגרתי?

ת: בדיוק. תראה, הרי כל האזור הזה היה מלא בסירות דייג. זאת אומרת כל האזור הזה, בירות, היה מלא בסירות דייג, אז אנחנו היינו חלק מאותן סירות דייג שנמצאות באזור.

ש: אבל הייתם ספינה צבאית?

ת: ספינה צבאית

ש: ... ספינה צבאית.

ת: הדבור הוא כל כך קטן יחסית לשאר הספינות, כמו שאתה משווה אותה לצוללת או לסטי"ל או לדברים כאלה, היא ספינה יחסית די קטנה. אם אתה מכין, אפשר לראות את הרדאר, אפשר לראות כשזה, רואים את זה. רוב המבצעים לא נעשו ביום, רק בלילה, רק בשעות הלילה. היינו יוצאים בשעה אחת, שתיים בלילה. ההפלגה תלוי בים עצמו. אם הים היה פחות סוער, היינו יכולים לעשות את זה משהו בסביבות הפלגה של שעתיים, שעתיים וחצי, להגיע ממש מול חופי בירות, ואז אתה קרוב, כמה שאתה יותר קרוב אתה מסכן פחות את האנשים. המטרה היתה להביא את היהודים שישבו בתוך ה, אחרי שאותם אנשים שאנחנו לא הכרנו אותם, הביאו אותם מתוך חאלב, הביאו אותם לתוך ההאנגרים של הדייגים, ומשם בעצם אנחנו היינו צריכים לעשות את זה במהירות, להביא אותם מתוך ההאנגרים אל הדבור עצמו. היינו עושים את זה כמובן באמצעות של מקשר, ועוד ספינת דייג שלהם שהייתה עושה. כל העסק הזה היה צריך להיות מהיר מאוד. המרחק היה כמעט, אני מדבר על מייל מהחוף.

ש: מייל מהחוף.

ת: אתה היית יכול לגרד את החוף, ביריה של אקדח יכולת להגיע לדבור.

ש: מייל זה קילומטר נקודה שמונה, לא?

ת: אפילו פחות. ... תלוי בים, תלוי גם במזג אויר בים עצמו. אם הים היה סוער היית משתדל כמה שיותר קרוב, כמה שפחות לסכן את הדייגים.

ש: כן. לפני שנגיע לזה, אני עדיין לא קיבלתי תשובה לגבי כמה אנשים אפשר להכניס. אמרת יש שמה חדר מגורים, ארבע מיטות, כמה אפשר להכניס?

ת: לא, מבחינת קודם כל החדר מגורים הוא באמת ארבע מיטות. זאת אומרת המיטות הן צמודות לקיר, לדפנות, ובאמצע ניתן, עכשיו חוץ מזה היה את החלק המרכזי של הספינה, זה היה חדר מה שנקרא ש: חדר אוכל?

ת: הוא גם חדר אוכל. הוא היווה גם חדר אוכל והיה בו שולחן ושני ספסלים בצדדים, ושם ניתן היה, זאת אומרת זו לא הפלגה של הרבה שעות. אפשר לסבול גם בעמידה, גם בישיבה, זה לא היה נורא. אבל שתבין שבכל פעם שהבאנו יהודים זו לא היתה כמות גדולה, זה היה משהו בסביבות, הכי הרבה שאני חושב שהבאתי, זה היה משהו בסביבות בין שמונה לעשרה יהודים. בין שמונה לעשרה, לא יותר.

ש: אם כך, אם הבנתי אותך נכון, מבצעים כאלה לא עשו באמצעות צוללת?

ת: בשום אופן לא.

ש: בשום אופן לא, אתה אומר.

ת: בשום אופן. אי אפשר היה לעשות ...

ש: בעיקר מפני שהענין של הסיכון וכל מה שציינת.

ת: הסיכון והגודל הפיזי של, תשמע, לא ניתן לעשות את זה בצורה, אני בהגיון שלי גם לא רואה את זה, כי הסיכון הוא גדול מאוד

ש: גם אין צורך, אתה אומר.

ת: אין צורך, כי בעצם אתה עושה את זה עם כלי שייט קטן, כמו שהוא בעצם מתערבב עם סירות הדיג שנמצאות שם, וקשה מאוד לגלות אותו, גם ברדאר ... ניתן לגלות אותו, אבל למה דוקא זה הדבור? ולמה זו לא ספינת דייג? גם ספינת דייג ניתן לגלות אותה ברדאר, בסונאר, בדברים כאלה. לכן עשו את זה אך ורק, זאת אומרת את מה שאני עשיתי, בתקופה שאני עשיתי ...

ש: הבנתי. עכשיו, מתי אתה זוכר את הפעם הראשונה שיצאתם למבצע כזה, וידעת שאתה יוצא למבצע כזה?

ת: את התאריכים אני לא יודע להגיד לך

ש: פחות או יותר.

ת: שמע, זה היה משהו אני מעריך בסביבות שנות השבעים. האמת היא שאני

ש: '71? '72?

ת: '70, '71, '72, כן.

ש: אלה השנים שבהן היית פעיל?

ת: כן. אלה השנים בערך, פחות או יותר. את הפעם הראשונה אני זוכר שזה היה באמת, קראנו לזה מבצע, אם מותר ... את זה, קראו לזה מבצע "שמיכה".

ש: לפעם הראשונה?

ת: לכל המבצעים האלה. זאת אומרת החליטו על ...

ש: זה היה השם?

ת: בתקופה שאני עשיתי את המבצעים האלה קראו לזה מבצע "שמיכה".

ש: כן. אבל תרשה לי כאן להעיר, מכיוון שהגיע אלי איזה שהוא מידע שלמבצעים האלה, אני לא יודע אם הספינה שלכם, בדבור שלכם, אבל שמות של פרחים נתנו למבצעים האלה. אתה יודע על זה? כמו יסמין, שושנה, ורד, כל מיני.

ת: אני לא זוכר. אני זוכר שלנו קראו למבצע הזה שידענו ש... זאת אומרת תדרכו אותנו או יום לפני זה או באותו יום בבוקר. אמרו לנו – היום יוצאים למבצע "שמיכה". דרך אגב, אני כל כך אהבתי את זה שאני הייתי מוכן ביום שלא הייתי צריך לצאת, הייתי מוכן להתחלף עם אנשים ולצאת למשימה. פשוט הרגשתי שאני תורם משהו, ככה הרגשתי בתקופה, הייתי צעיר ולא הייתי יודע ...

ש: בסדר, גם בתור מבוגר מותר לך להרגיש ככה.

ת: כן. הייתי בקיבוץ, אולי זה קצת השפיע בכל זאת על האידיאולוגיה. ככה באמת

ש: אז או-קיי, אז אתה אומר שפעם ראשונה שאתם אמורים לצאת אתם מקבלים תדריך, נכון?
ת: כן.

ש: מי היה מפקד הדבור הזה בתקופה שלך?

ת: מפקד הדבור היה אחד בשם מוז'יק. שם המשפחה שלו זה רזיאל, מוז'יק זה היה שם החיפוי שלו
ש: משה אולי?

ת: אולי משה רזיאל.

ש: איפה הוא גר?

ת: ביקנעם, היום הוא גר ביקנעם. גם הוא היה כמובן בשייטת איתי והוא הפך להיות היה מפקד הספינה שלי.

ש: אתה זוכר, זאת אומרת לקראת המבצע אני מבין שבאו אליכם אנשי מוסד, ואני מתאר לעצמי שסיפרו לכם מה עומד לקרות ובמה מדובר, או שקיבלתם את זה כמו מבצע צבאי רגיל?
ת: לא אנשי מוסד. התדרוך היה מתוך המפקדים שלנו בשייטת עצמה. פשוט קיבלנו תדרוך, ידענו את ה, הסבירו לנו מ-א' עד ת' מה אנחנו הולכים לעשות, איך הולך להתבצע המבצע מ-א' עד ת'. יצאנו מתודרכים לגמרי. גם ידענו שאם במקרה ויש בעיה מה עלינו לעשות. היתה לנו בעיה, אולי בהמשך אספר לך, אחת הבעיות שהיתה לנו זה היה אז יומי ברקאי שהיה מפקד חיל הים. הוא היה פעם מפקד צוללת והוא היה איש שייטת, גם שייטת 7. וגם מש"ט, אחרי זה הוא הגיע להיות מש"ט.

ש: אתה מדבר איתי במושגים שאני לא

ת: מש"ט זה מפקד שייטת.

ש: אהה, מש"ט זה מפקד שייטת. אז הוא היה מפקד שייטת.

ת: ויש מה שנקרא מפל"ג, זה מפקד פלגה. פלגה זה פשוט קטן יותר משייטת. שייטת זה ... כמה פלגות.

ש: הבנתי. זאת אומרת מי שמפקד על כמה ספינות דבור הוא

ת: נקרא מש"ט.

ש: המש"ט?

ת: כן. מפל"ג זה מפקד הפלגה עצמה. מש"ט זה מפקד ...

ש: פלגה זו ספינה אחת?

ת: כן, מה שנקרא פלוגה בצנחנים

ש: אז רגע, זאת ספינה אחת?

ת: כן, במקרה פלגה, לא. היום זה מחולק בצורה אחרת אני חושב, פלגה זה ...

ש: איך זה היה אז?

ת: אז זה היה, בגלל שהיו בסך הכל ארבע ספינות כאלו בחייל, אז הייתה פלגה.

ש: בכל החייל היו ארבע ספינות דבור?

ת: ארבע ספינות דבור

ש: בתקופה שלך?

ת: כן, כי אנחנו קיבלנו אותם ראשונים לארץ. בעצם זה הדבר החדש שנכנס לחיל הים בתקופה שלי.

ש: כן.

ת: וזו הייתה פלגה. היום אני מתאר לעצמי, כי ידעו שעם הזמן יבואו עוד, יבנו כמה פלגות, ... יקראו לזה

שייטת. מה שרציתי להזכיר לך שבעצם במבצע עצמו, זאת אומרת אנחנו יצאנו אחרי שהדבורים יצאו,

אבל היה לנו סיוע של הסטי"לים שיצאו במרחק הרבה יותר גדול מאיתנו, רחוקים מאיתנו

ש: שנתנו לכם אבטחה

ת: נתנו סיוע במקרה שניכנס לאיזה שהוא, ניקלע למצב. אז קיבלנו תמיד, אני זוכר שתמיד שני סטי"לים.

ש: שני סטי"לים?

ת: כך אני זוכר.

ש: כן.

ת: אני מקווה שאני לא, אני לא

ש: לא, זה, הדברים היו כבר בשנות קום המדינה.

ת: אני מקווה שזה לא כך בעצם יצאנו ...

ש: לא, אתם גם היה לכם את התדריך ...

ת: התדריך נתן לנו תמיד מפקד הספינה

ש: מפקד הספינה?

ת: מפקד הספינה או מפקד הפלגה, שזה היה אז בזמנו קיסרי, כמו שהזכרתי.

ש: קיסרי?

ת: קיסרי קראו לו. קיסרי מה אני לא זוכר אבל קיסרי. הוא היה מפקד ג'ינג'י. הוא היה

ש: איפה הוא גר?

ת: ממש לא יודע. אני פגשתי אותו כשהיה לנו את ה, כשקיבלנו את הצוללת החדשה, אז פגשתי אותו,

דיברנו, החלפנו כמה מילים, אבל לא שאלתי אותו

ש: אה, עד כדי כך, הכרת אותו רק בשם המשפחה?

ת: בשם משפחה, כי בדרך כלל בצבא אתה משתמש בשמות משפחה. וגם הוא לא איש בן המחזור שלי,
הוא היה צעיר ממני. לא, היה מבוגר ממני בעצם בשנתיים, כך שלא
ש: לא היה קשר.

ת: היה קשר אבל לא ממש ככה.

ש: הבנתי. אז הוא זה שנתן את התדריך?

ת: הוא היה זה שנותן את התדריך, מסביר את כל תהליך הזה, איך אנחנו אמורים לקבל את האנשים,
באיזה צורה

ש: תאר לי ככה באופן סכמטי מה, כיצד זה התבצע.

ת: איך זה התבצע. בעצם הגענו לספינה בערב אחרי שכבר היינו מתודרכים, קיבלנו ציוד כמו שמיכות
כמובן ודברים חמים.

ש: כמו?

ת: שמיכות ... ובגדים צה"ליים של דגמ"חים, זאת אומרת כן, דגמ"חים ...

ש: שיהיה להם להחלפה.

ת: בשביל, כי את ה, כשהגענו הגענו בעצם לחיל הים, זאת אומרת זה המקום היחידי. זה היה כזה סודי
שלא רצינו

ש: עד שחזרתם לבסיס, אתה מתכוון?

ת: כן, חזרנו לבסיס. שלא ידעו שפה פשוט יש את ה...

ש: אזרחים.

ת: אזרחים. אז בעצם הגענו, יצאנו לים, והגענו במרחק מאוד, זאת אומרת אתה רואה את החוף ממש לידך
ש: כמו שאמרת, מייל

ת: כן, ואולי גם פחות, אולי הרבה פחות גם. תלוי בים, אם היה סוער יותר היינו מתקרבים יותר בשביל
לעזור ל...

ש: כדי לעזור?

ת: לעזור לאותו בן-אדם שהוא בעצם כאילו נחשב לדייג, שאותו, אני אגיע לשלב הזה.

ש: כן.

ת: הגענו קרוב מאוד ל...

ש: קרה אפילו שבשעת סערה הגעתם למרחק של מאתיים, שלוש מאות מטר?

ת: משהו כמו, כן. שלוש מאות, ארבע מאות מטר הגענו, כן. קרוב מאוד מאוד. אני את המטוסים הייתי
רואה נוחת, כי זה היה ממש מול שדה התעופה.

ש: של בירות?

ת: של בירות. אז את המטוסים האלה היינו רואים אותם נוחתים, ממריאים, ממש קרוב. היינו רואים את
הפנסים, את הכל רואים. ממש קרוב היינו. רואים את ה, אני זוכר שהייתי רואה אפילו את הבקתות האלו
של הדייגים, הייתי רואה אותם.

ש: על החוף.

ת: על החוף. היינו ממש קרובים.

ש: אתה אומר שיצאתם תמיד?

ת: יצאנו בסביבות השעה שתיים לפנות בוקר או אחת לפנות בוקר. השתדלנו להיות באזור הזה משהו בסביבות שלוש לפנות בוקר, בערך, משהו כזה.

ש: כמה זמן שייט מנמל חיפה?

ת: בסביבות שעתיים. ביום טוב, זאת אומרת ביום לא סוער, בימים סוערים לא היינו יוצאים למרות שנקלענו, אני אספר לך את אחד המקרים שיצאנו והיה ים סוער. היינו יוצאים לשם בים לא סוער משהו בסביבות שעתיים. מגיעים ממש קרוב. הם היו כבר ערוכים כמובן

ש: עד לגבול חוף בירות?

ת: עד גבול, עד ממש

ש: דרך אגב, מה המרחק מחיפה ל

ת: ... אני חושב שמשהו בסביבות מאה וחמישים מייל. תראה, בו אני אגיד לך את האמת – ספינת דבור המהירות שלה מגיעה ל-25 מייל לשעה. אם זה שעתיים, שעתיים וחצי הפלגה, אז אפשר לעשות את החשבון כמה מייל בעצם יוצא.

ש: אהה, או קיי. בכל אופן, כשעתיים וחצי שייט.

ת: כשעתיים וחצי שייט מגיעים לאזור הזה. הכל מתואם כבר, אנחנו כבר יודעים, זאת אומרת אותו אחד שמחכה לנו ידע באיזו שעה אנחנו נהיה. ואז הוא היה לוקח את אותם האנשים שכבר הביאו אותם מחאלב ל, כמובן אני לא יודע איך עשו את זה שם, סיפרו לנו יותר מאוחר פחות או יותר, הביאו אותם לאותם מקומות. ברגע הזה היו שמים אותם בסירת דייג, ואיש שב"כ שהיה יוצא יחד איתם, יחד עם הדייג, משתכרים, זה כביכול שאם יחזרו ויתפסו אותם שם ממשמר החופים שלהם, אז פשוט הם שתויים, לא יודעים מה. יותר קל להם זה.

ש: כן.

ת: אבל מתי היו שותים? כשהיינו משחררים אותם.

ש: כן, כשהיו בדרך חזרה.

ת: בדיוק. מביאים את אותם יהודים, אמרתי לך, משהו בסביבות חמישה, שמונה, עשרה, תלוי בכמות האנשים שהביאו. עכשיו שתבין, גם הם בסיפורים שלהם, לא ידעו בכלל לאן הם מגיעים. רק שהם מגיעים למקום הזה אז סיפרו להם שהם מגיעים ל, מעלים אותם לארץ. ואז באמת הם היו עולים על סירה, מגיעים אלינו, ואנחנו היינו בעצם, בגלל שהיו המון סירות דייג באזור, לא ידענו מתוכם איזה.

ש: איזו אמורה להחזיר את אותם יהודים.

ת: הייתה לנו סיסמה. גם עם פנס, מאירים עם פנס, וגם היה לנו את הסיסמה "איברהים אל-אוול".

ש: ותמיד אותה סיסמה?

ת: אותה סיסמה כל הזמן. לפחות בכל המבצעים שאני השתתפתי בהם, קראו לזה "איברהים אל-אוול". זו היתה הסיסמה שלנו. ואז באמת כשקראנו את הסיסמה, היינו קרובים עם פנס והוא מאיר, יש לנו באיתות בפנס שלוש פעמים מאותמים

ש: אה, את הסיסמה נתתם באמצעות סימני מורס?

ת: לא מורס. ממש לא מורס. הוא לא ידע אז מורס. אבל הוא בעזרת זה שהוא היה מאיר עם פנס ומאותת עם הפנס שלו, לא בצורת מורס, אלא רק בצורה מאוד פרימיטיבית, ידענו שפחות או יותר זה הוא אמור להיות. אנחנו גם היינו, היה לנו קסנון כזה, שזה פנס חזק מאוד, מאותנים, ואז הוא היה מזהה את הספינה שזו לא ספינת דייג. היה מתקרב אלינו, ואז, כשכבר ממש ראו אותנו היינו נותנים את הסיסמה, הוא היה נותן את הסיסמה, ידענו שזה

ש: בהבהוב? בערבית.

ת: בערבית. "אברהים אל-אוול". היה עולה על הספינה

ש: הוא היה מתחיל, דרך אגב?

ת: כן, הוא היה. מהרגע שהיה מתחיל, היה עולה על הספינה, מעלה את הזה, אנחנו סופרים את האנשים, משלמים לו כסף, על כל בן-אדם. אני חושב שעל כל בן-אדם שילמנו משהו כמו מאה דולר, אני לא יודע, לא זוכר. אני יודע שהיינו משלמים בדולרים. זה מה ש, זאת אומרת זה לא הקטע ש... היינו צריכים לדעת, אבל

ש: אתה ראית את זה.

ת: ... פשוט בתוך העסק הזה, אתה רואה את זה.

ש: כן, אני יודע.

ת: ובאמת, היינו נותנים לו לשנות. הוא היה מביא כבר את המשקה. אפילו קיבלתי, זכיתי לקבל פעם אחת מהם יש את העראק הזחלאוי שלהם.

ש: אהה, כן, הביירוטי הידוע.

ת: כי כבר יצא לנו לעשות כמה פעמים ...

ש: מִזְחָלָה, זחלאוי.

ת: זחלאוי. זה ממש ... אז בגלל שיצא לי להפגש איתו כמה פעמים אז ביקשתי בפעם הבאה אני רוצה שתביא ... אז באמת הוא עלה ואחרי זה העביר את היהודים, ספר את מספר האנשים, לפי ראש קיבל את הכסף, ושתה. שני הדייגים, זאת אומרת הדייג והוא היו שותים. אחרי שהיו מרגישים שהם ככה, היו עולים על הסירה ...

ש: איש ה, מאנשינו.

ת: הוא היה בטוח מאנשינו. גם מדבר בשפה העברית. היה ממעיט בדיבורים אבל

ש: דיבר עברית.

ת: דיבר עברית. הדייג כמוכן שהוא ידע מה שהוא עשה ולוקחים את הספינה בחזרה. הם רק יורדים מהסירה, אנחנו ישר טסים במהירות, בורחים.

ש: דרך אגב, איך הם היו עולים אליכם?

ת: היה לנו, בגלל שהדבור הוא יחסית הוא די נמוך, אז נצמדים אחד לשני, קושרים את החבלים מיד, אפשר לקשור את זה. ואז עוזרים להם באמצעות, היו האנשים חלק מהם היו מבוגרים מאוד. אני זוכר אפילו זקנה הבאתי

ש: מבוגרים?

ת: חלקם היו. אני זוכר שהבאתי אחת זקנה אולי בת שמונים.

ש: מה אתה אומר?

ת: בת שמונים הבאתי אחת. אני זוכר שבקושי היה אפשר להעלות אותה לספינה. לא ... מי שיכלו להביא אותו לבירות, הביאו אותו לבירות. זה לא היה משנה מי. לקחו מתוך זה, מתוך זה. עם הזמן, הגיעו כאלה שכבר התחלתי לשאול. בנאגלה הראשונה אז הכרתי את האנשים שעלו ושאלתי שמות, אני קצת דובר צרפתית, ההורים שלי דוברים צרפתית, אז יכולתי לדבר בשפה שלהם, פחות או יותר.

ש: תרשה לי כאן, אני פשוט נזכר, מכיוון שאני הגעתי עם מידע מוקדם קצת, אני יודע שמכיון שידעת צרפתית, היתה פעם אחת שעלו כמה צעירים והיו גם כמה צעירות. אחת מהן, ככה נראתה לך מאוד, התחלת לדבר איתה בצרפתית, כמעט באופן חפשי, ואתה תמשיך כבר.

ת: היתה אחת בשם, עלתה אחת צעירה, זה היה בפעם אני חושב השלישית, השלישית או הרביעית אני לא זוכר, אבל זה היה בפעם שלישיית או רביעית.

ש: באיזו שנה, פחות או יותר?

ת: '71. היא עלתה ובאמת נראתה יפה. אני הייתי צעיר, היא הייתה צעירה. הייתה צעירה ממני נראית לי משהו כמו שנתיים. קראו לה טניה אנטבה. כשהיא עלתה והתחלנו לדבר וזה, ובכל זאת אני צעיר, התרשמתי מאוד ממנה. אז התחלנו לדבר צרפתית. אבל מה, בהחלט לא ניסיתי לנצל את המעמד שלי באותו רגע, כי זה לא היה פייר. אבל דיברנו, רק דיברנו. התחלנו לדבר אז אמרתי לה, היא אומרת לי – זאת פעם ראשונה שאתם עושים דבר כזה? אמרתי לה – לא. בפעם הקודמת אני זוכר שהבאתי כמה אנשים שמתוכם, היא אומרת – אתה זוכר את השמות? אז אמרתי לה – כן. אז היא אומרת – מה השמות? אמרתי לה – אחת אסתר ואחד משה. אז היא ממש בכתה וזה. מסתבר שהיא

ש: משה כהן?

ת: משה כהן. ואחת אסתר אני חושב שהיא גם כהן, היא אחותו של משה כהן. ומסתבר שהם מכירים, הם משפחה. והיא לא ידעה לאן הם נעלמו. ואז היא באמת מאוד שמחה. סליחה, לא. אסתר כהן ומשה כהן היו אחרי טניה. אני שאלתי אותה על שמות אחרים שאני היום לא זוכר אותם כי הם פחות היו, והיא אמרה שהיא כן מכירה. אבל, או קיי, באמת דיברנו וככה החלפנו מילים והכל טוב ויפה. הגענו כמובן לחוף, עזבנו אותם.

ש: דרך אגב, הם היו בספינה, בדבור, כמובן שנתתם להם אפשרות להחליף בגדים, לבגדי צבא.

ת: כמובן כשהם עלו לספינה מיד החלפנו להם בגדים, נתנו להם בגדי צבא. עלו על בגדי צבא כולם, כולל צעירים, זקנים, כל מי שלא הגיע. כיסינו אותם בשמיכות, כי רוב המבצעים היו בים ובים די קר ... אז כיסינו אותם גם בשמיכות ... חוץ מזה, שגם בים, מי שלא רגיל בהפלגות, אתה יודע, אפשר להקיא. אז פחות או יותר היינו מעלים אותם ... לסיפון בשביל לתת להם הרגשה.

ש: כן.

ת: עכשיו, מה רצייתי לספר לך? טניה, באחד המבצעים אחרי זה, הבאתי את טניה. אחרי כמה ימים, או לא יודע כמה זמן זה היה, הבאתי עוד מבצע אחד, והיתה אחת באמת שעלתה, קראו לה אסתר, ומשה כהן.

ואותם באמת שאלתי ואמרתי להם – אתם מכירים את הבחורה בשם טניה אנטבה? היא אומרת לי – ודאי, אנחנו מהמשפחה, אני יודע, קרובים מאוד

ש: דרך אגב, דיברת איתם בעברית או בצרפתית?

ת: בצרפתית, הכל בצרפתית. הם סיפרו את החוויה והם התרגשו, והם בכו. אמרתי להם – תראו, אני מבקש טובה. סתם, הבחורה סתם נראתה לי, ותנו לה את הכתובת שלי שתכתוב מכתב. ובאמת היא כתבה מכתב, אחרי שהם הגיעו, כנראה

ש: הנה, למגדל העמק?

ת: כן, למגדל העמק. אני הייתי אז, אני חושב שהייתי עוד חייל או שכבר השתחררתי, קיבלתי מכתב בצרפתית. אני לא כל כך קורא צרפתית, אבל נתתי לאמי לקרוא את זה. המכתב הזה היה שמור אצלי עד לפני כמה שנים. פשוט איבדתי את המכתב הזה.

ש: חבל, למזכרת.

ת: אני ניסיתי למצוא אותו, אבל פשוט לא מצאתי אותו. אני זוכר אפילו נתתי את זה לחבר שקרא צרפתית, שיקרא לי, ובאמת מכתב מרגש, היא הודתה לי על זה שעשיתי את הזה, והיא רוצה לשמור על קשר וזה. אבל מאחר ולא קראתי צרפתית והייתי צעיר, זה נשכח וזהו זה. אחרי זה כמובן הבאתי עוד מבצעים ושאלתי על טניה ושאלתי על משה, וכל אחד מכיר את השני. מסתבר שכל אחד מכיר אותו. מסתבר שעכשיו הילדים אפילו, לא יודע איך הם יודעים ש, הם גרים בגבעתיים. רוב הריכוז של אותם אנשים הגיעו לגבעתיים. אין לי מושג למה. וזהו, ככה זה המשיך. ורוב הפעמים הבאתי אנשים מבוגרים ואנשים פחות מבוגרים. אבל באמת, אז זה הפך להיות אצלי משהו יותר אידיאלי. הרגשתי באמת בזה משהו ש

ש: הרגשתי קשר אל האנשים האלה?

ת: כן. לכן אמרתי לך, אני הייתי מוותר על ימי חופש שלי בשביל לצאת לעוד מבצעים כאלו. ממש מתחלף עם אנשים שפשוט, לא יודע אם מפחדים או לא יודע מה, אבל אני לא הרגשתי את רמת הסיכון, לא התייחסתי לרמת הסיכון, לכן הייתי מוכן. הרגשתי גם, דיברתי איתם בשפה, והרגשתי את הצער ואת הכאב שיש בהם. פשוט, הם בתוכם לא ידעו מישהו שנעלם מתוך הכפר הזה, לא היה ידוע לאן הוא הלך, אם הוא מת, הוא חי.

ש: בחאלב, אתה מתכוון, באותה שכונה שלהם?

ת: לכן אני אומר, זה עשה לי הרבה מאוד ואני באמת ככה אני, וככה בעצם ... המבצעים וזה המשיך. אני לא זוכר מספר, זה יכול להיות משהו בסביבות אולי 15 פעם, אולי משהו כזה, שאני עשיתי.

ש: אתה אישית 15 פעם?

ת: אני מעריך משהו בסביבות, משהו יכול להיות בסביבות 15 פעם.

ש: ואחרים, אתה חושב שגם כן יצאו?

ת: תראה, אני ידעתי שמתוך החברים שלי, היו אומרים לי – אנחנו יוצאים למבצע "שמיכה". אני ידעתי שזה. זה נקטע באיזה שהוא יום אחד, פתאום זה הפסיק. עכשיו אני רוצה לספר לך סיפור

ש: בגלל מלחמת יום כיפור, אולי?

ת: אני לא חושב בגלל המלחמה. בגלל שכנראה, להערכתנו, זו הייתה איזו שהיא הלשנה או משהו כזה, שפחדו, ראו שהעסק יותר ברמת סיכון גבוהה מאוד להבריח את היהודים, אז הפסיקו את זה.

ש: לגבי מי?

ת: להברחת ...

ש: אה, לגבי היהודים עצמם?

ת: כן. אבל אני אספר לך חויה אחת שהייתה לנו, שיום אחד הגענו והיה ים סוער, ים סוער מאוד, והחלטנו, זאת אומרת הדבור לא יכל להתקרב יותר מדי כי פחדנו להכנס לאיזה שהוא ריף

ש: למה, לישובים?

ת: לריף. ריף זה משהו בתוך המים שבולם את ה

ש: אה, כן.

ת: באותה הפלגה ההיא יצא איתנו יומי ברקאי. יומי ברקאי היה מפקד החייל. הוא בזמנו היה מפקד

ש: מפקד חיל הים?

ת: הוא אחרי זה הוא היה מפקד חיל הים, אבל בתקופה הזו הוא היה נדמה לי מפקד הבסיס.

ש: בחיפה?

ת: בחיפה. מפקד ב"ח זה נקרא, בסיס חיל הים. הוא יצא איתנו למבצע הזה. הוא כנראה רצה לראות מה המבצע ויצא איתנו. כשהגענו היה ים סוער, וסירת הדייג לא יכלה לרדת למים. ואז הוא החליט שאנחנו בדבור, היתה גם זודיאק והוא החליט שאנחנו מורידים את סירת הגומי ואנחנו יורדים לחוף להביא את האנשים. יש שיטה איך להוריד את סירת הגומי, כי היא יושבת בירכתיים של הזה וצריך להוריד אותה על גלגלן, בגלגלת מיוחדת כזו. הוא שם הלחיץ את כולם וכשהורדנו את זה, נפל השיפוע הגדול והמנוע נפל למים. זה נשפך למים ואי אפשר לצאת עם

ש: בלי מנוע.

ת: בלי מנוע לא ניתן לצאת. אי אפשר היה לצאת. אז לא היתה ברירה ובעצם מה שעשינו החלטנו שאנחנו חוזרים לחוף כי הים התחיל להיות סוער מאוד. פתאום התהפך הים וזה היה מבצע שבאמת אני זוכר שהיו הרבה מאוד יהודים שם. היו צריכים להביא איזה משהו בסביבות 12, 15 יהודים וזה לא הסתדר בגלל הים הסוער ובגלל הפשלה שהיתה לנו.

ש: כן.

ת: אחרי זה אני לא יודע, כן, בעצם אחרי שלושה ימים כשנרגע הים או כשחידשו את זה

ש: הבאתם את אותה קבוצה.

ת: ... שם, הבאנו את אותה קבוצה. שלושה ימים אחרי זה

ש: אתה, אתה,

ת: אני במקרה זה שהבאתי את אותה קבוצה. יצאתי אחרי שלושה ימים ועשיתי את המבצע הזה. אבל באותו יום היה כבר הים רגוע. יצאנו לבד. אבל זה מבצע שבאמת כמעט הפסדנו אותו, ואתה יודע, אי

אפשר היה להשאיר את היהודים שם בתוך ה

ש: כן, בבירות.

ת: בבירות לאורך זמן. ...

ש: אני יש לי כמה שאלות – קודם כל לגבי הנושא של התיאום. היה תיאום גם אלחוטי עם הספינה?

ת: תיאום קשר ודאי שהיה בין הבסיס של חיל הים שלנו לבין, בינינו ודאי שהיה תיאום

ש: לא, אני מתכוון גם עם הספינה עצמה. זאת אומרת כשהגעתם לשם תיאום אלחוטי היה בקשר?

ת: לא. בשום אופן לא.

ש: בשום אופן לא.

ת: לא, בשום אופן לא. לא היה שום קשר אלחוטי, שום קשר.

ש: דממת אלחוט.

ת: דממת אלחוט. לא היה שום קשר. אדרבא, כי גם לאזורים האלה האלחוט שלנו הפסיק לעבוד ודיממו

אלחוט

ש: כמקובל.

ת: כן. לא היה לנו שום קשר. היינו מגיעים, כנראה סגרו, לא יודע, היו סוגרים ביניהם שבשעה שתיים

בול אנחנו מתיצבים במקום ב...

ש: תמיד באותה שעה שתיים.

ת: שתיים, שתיים וחצי, תלוי בשעה. בין שתיים לשתיים וחצי. ... כבר מרוב התירגולים הם כבר ידעו, הם

זיהו אותנו, הם כבר ידעו לזהות את הספינה כי היא היתה יותר גדולה. את הקסנון היינו מפעילים אותו

כבר מדי פעם, נותנים איזה שהוא איתות וזה, וזה זה. גם לא היינו משתמשים הרבה בקסנון כי זה היה

מאוד מסוכן כי

ש: כן, ברור. היו מזהים אתכם, אמורים לזהות.

ת: כן, אמורים לזהות אותנו. אפשר היה לזהות אותנו.

ש: אתה אומר שגם חברים אחרים שלך עשו מבצעים כאלה.

ת: כן.

ש: כמה בסך הכל, פחות או יותר, מבצעים כאלה היו באותן, שירתת עד מתי? מתי השתחררת?

ת: אני השתחררתי ב-73'.

ש: ב-73' לפני מלחמת יום כיפור?

ת: כן. קצת לפני, ממש קצת לפני. והתגייסתי אחרי זה שוב פעם למילואים.

ש: אה, למילואים. אה, גם כן במילואים?

ת: לדבור, אבל לא עשינו כמובן שלא בגזרה הזו

ש: לא את המבצעים האלה.

ת: ירדתי לסיני ...

ש: כמה בסך הכל לדעתך אם עושים ...

ת: אני מעריך מאחר שזה התחלק פחות או יותר על ארבע ספינות, אבל לא כל הספינות עשו את זה. שתי

ספינות עשו את זה. אני מעריך שזה הסתכם משהו בסביבות לא יותר מעשרים וחמש בתקופה שלי.

ש: עשרים וחמישה מבצעים בסך הכל.

ת: כן. ואז זה נסגר וזהו. זה הפסיק להיות

ש: זהו, זו בדיוק הנקודה הבאה שאני רוצה – אתה אמרת, ציינת סיבה שבגללה זה נסגר.

ת: כן.

ש: אתה יודע בבירור, יש לך מושג למה?

ת: בבירור לא, אבל מהתלחשויות ומסתם השמועות ששמענו שבעצם כנראה עשינו את זה בתדירות כל כך גבוהה שזה כנראה מישהו התחיל להבחין בדברים האלו. כי, תשמע, היתה פעילות באזור הדייג הזה, פתאום היתה פעילות גדולה מאוד. כל יום היה מגיע, כל יומיים, כל שלושה ימים היתה מגיעה ספינה כזו לאזור הזה, אז זה מאוד החשיד כנראה. אני מתאר לעצמי, ככה אנחנו הבנו, מדיבורים שלנו. אף אחד לא אמר לנו – תשמע. ידענו שישנם עוד יהודים. ידענו שישנם עוד הרבה יהודים שם, וידענו ש, ו... תשמע, מפסיקים לעשות את זה כי כנראה ממה שאנחנו שמענו

ש: הנתיב הזה התגלה בגלל איזו שהיא הלשנה.

ת: כן. ואז היו חשדות והפסקנו עם זה לתקופה, זאת אומרת אני כבר יצאתי מהצבא ואני לא יודע יותר מזה. כמו שאני לא סיפרתי כנראה שאנשים לא סיפרו אם בכלל היו עוד כאלה מבצעים.

ש: כן, הבנתי. הגעתם לחוף עם האנשים, מישהו הרי צריך לטפל בהם.

ת: כן.

ש: מי בדרך כלל?

ת: מראש כבר ידענו, כשהגענו לאזור שכבר אפשר לשדר, אפשר בקשר, כבר הודענו על המיקום שלנו, ובעוד כמה זמן מגיעים. חיכו לנו שם אז היו המשאיות של הדודג', הגדולים האלו.
ש: משאיות צבאיות, דודג'.

ת: משאיות צבאיות שחיכו גם עם, עטפנו אותם עם שמיכות ממש שלא יזהו אותם גם, שלא יכירו אותם. כמובן שהרציף שנמצא שם זה צמוד לרציף הצוללות.

צד ב':

ש: השאלה שלי היתה כאשר הגעתם יחד עם אותם יהודים עם החוף, הם היו לבושים במדים, עטפתם אותם יפה בשמיכות, והובלתם אותם לאן? לאן הגעתם עם הדבור?

ת: עם הדבור לרציף עצמו.

ש: לרציף שלכם הקבוע?

ת: כן.

ש: שהיה ליד הרציף של הצוללות.

ת: שהיה ממש צמוד לרציף הצוללות. משם הוצאנו אותם לרציף, העלנו אותם למבדוק, לטרק מה שנקרא, למקום, לכביש עצמו כביכול.

ש: כן. ממש על החוף?

ת: על החוף. זאת אומרת לא על, זה רק לשונית, זה כאילו כל השונית של ה

ש: כמו שובר גלים כזה כביכול.

ת: בדיוק, שובר גלים. שם זה כמובן אספלט שחיכתה משאית, כיסינו אותם כמובן, העלנו אותם למשאית, ומאז זה בעצם היה נתק מוחלט בין האנשים, בינינו לאנשים.

ש: הבנתי, אבל בדרך כלל שהם באו למשאית, ראית אנשים אזרחיים, אנשי סוכנות או משהו כזה שמעלים אותם, מטפלים בהם מדברים איתם?

ת: חלקם אני זוכר שהיו באמת לבושים אזרחי. המשאית היתה צבאית, הנהג אני זוכר שהיה לבוש מדים. אבל חלקם היו באמת לבושים אזרחי. חלקם אני זוכר שהיו לבושים על אזרחי ובאמת לקחו אותם ובאמת ברגע הזה היה ניתוק מוחלט. הם היו יוצאים מהבסיס

ש: ושום מגע נוסף לא היה איתם?

ת: שום מגע לא ...

ש: לא קרה שאחרי מבצע כזה נכנסתם לאיזה אולם או איזה חדר והרמתם כוסית או משהו בסגנון הזה?
ת: לא, בשום אופן לא. ההוראות היו חד-משמעיות – כל מי שהיה במבצע הזה לא מדבר, לא יודע מה הוא עשה, לאן הוא נסע. רק הצוות של הדבור, אלו שידעו, הצוות ששירת

ש: הצוות של שני הדבורים, אמרת, נכון?

ת: שני דבורים שיצאו לעשות את המבצעים האלו. אלו שידעו מה שקורה. תראה, אני מאמין שפה ושם חברים מתוכנו ידעו אבל, בעצם כל אנשי הדבור, כל הפלגה ידעה מזה. אבל מעבר לזה אני לא זוכר שלמשל ב... או בסיס חיל הים מישוהו היה מדבר על זה. אני לא זוכר ששמעתי מישוהו מדבר על זה. ... שמרו על זה. תראה אני לא יודע. אני בכל אופן לא יודע. אמרתי לך, שוב פעם, אולי התחנכתי קצת בקיבוץ ו... שם ערכים. מצד שני היתה חשיבות לנושא של הסודיות, לשמור על זה, כי בעצם גם הסבירו לנו – כל דבר שיכול לגלות זה יכול לדפוק את מי שנמצא שם, שעלול, הסבירו לנו באמת. היו לנו כמה שיחות נפש כאלה שהסבירו לנו. אבל בסך הכל באמת דברים היו חסויים לחלוטין, אף אחד לא דיבר על זה. גמרנו את המבצע, בבוקר היינו מגיעים לספינה, היינו הולכים לישון, מחכים למבצע הבא או שסוור רגיל או עבודה רגילה.

ש: כן. בשיחה המקדימה איתך, אמרת לי, ואני ציינתי לך שם של איש מוסד, למען האמת, יצחק שושני.

ת: כן.

ש: תארת לי אותו. לפי התיאור שלך, לפי מה שאני, ניסינו להחליף סימנים, זה אותו אדם. איפה ראית את האיש הזה, יצחק שושני?

ת: הוא בעצם, המפגש האחרון היה ברגע שהוא הגיע מהסירה של הדייג, אותו דייג. הדייג לא מעניין אותנו, הוא לא ירד מהספינה. ישב בספינה, קושר לנו, נותן לנו את החבל, קושרים, מעלים את היהודים, והוא היה יחד איתנו עולה לספינה, לדבור, יושב בגשר וסופר את האנשים כביכול. אני הייתי באמת במקרה עומד יחד איתו ועוזר לו

ש: הוא דיבר עברית?

ת: כן.

ש: הוא היה יהודי.

ת: הוא דיבר עברית, כן. הוא דיבר עברית וגם אני זוכר שהוא דיבר צרפתית קצת, אבל הוא דיבר עברית. ואז בערב ביקשתי ממנו בקבוק עראק זחלאוי, והוא באמת הביא לי בקבוק עראק זחלאוי. הוא באמת, זה הקשר, כך שראיתי אותו תמיד בלילה, למרות שתמיד אפשר, בדבור היתה קצת תאורה בגשר, שאפשר לראות את האנשים. וכך אני זוכר אותו. אני זוכר שהוא היה יותר נמוך ממני, לא שאני גבוה, אבל הוא היה יותר נמוך ממני, כזה צנום. שער קצת שיבה, קצת לא הרבה שיבה, זאת אומרת היה משהו ... ש: היה גבר ממושקף.

ת: ממושקף. אני מעריך אותו בסביבות הגיל 55 בערך באותה תקופה. ככה אני זוכר, כי אם אני, באמת הוא עשה את העבודה. זה הקטע, זאת אומרת היה לנו חמש, עשר דקות דיבור איתו. יכולנו לדבר איתו, ניסינו ככה מדי פעם לתחקר מה ומה. אז הוא ממש נמנע מלספר לנו סיפורים. אני פעם ניסיתי לבדוק איך באמת מביאים את הזה, דרכו, אבל זה לא הלך. אחר כך התחלתי לשאול את החבר'ה, אז הם סיפרו לי איך הם עושים את זה. כמו שהם סיפרו לי, הם היו עושים את זה גם יחד איתו. הוא היה מביא אותם מחאלב היה לו כל מיני סידורים, אני לא יודע איך הוא היה עובר את הגבולות, והיה מצליח להביא אותם עד לשם. הם לא ידעו לאן הם הולכים, אף אחד לא ידע. פשוט היה לוקח מתוך בית ברחוב מישוהו והיה אומר – אתה, בוא איתי. אפילו לא ידע לאן הוא הולך. ש: בחאלב עצמה.

ת: כן, בחאלב. הם אפילו לא ידעו לאן הם הולכים. ופתאום נעלם לו מישוהו מתוך הקהילה עצמה והם אפילו לא ידעו לאן. לימים כנראה אחרי זה התגלה, אבל בכל אופן בתקופה הזו אף פעם. כל אחד שאני הבאתי ושאלתי אותו על מישוהו שלפני זה, אז הוא לא האמין. גם אם הייתי מספר לו שבעצם הייתי מביא עוד יהודים, פשוט לא האמין שזה נכון. ... "עכשיו אני מבין פתאום לאן הקהילה הצטמצמה וכל פעם חשבנו שהם נכנסים לבית סוהר". חשבו כל פעם כל יהודי שנעלם מהקהילה חשבו שהוא בבית סוהר או שהרגו אותו. לא היה שום קשר.

ש: דרך אגב, יצא לך לדבר עם חלק מהאנשים? הם רוכזו הרי בבירות בסופו של דבר. ת: כן, בבירות.

ש: הם אמרו לך איפה הם רוכזו?

ת: כן. בתוך ממש בקתה של דייגים. אתה יודע, לכל דייג יש את המחסן הזה שלו, מעין מחסן כזה, לא גדול.

ש: על החוף.

ת: על החוף, ממש קרוב לחוף. ושם הם היו מגיעים לשם לתנאים תת-רמה שאומר שקשה מאוד היה בכלל לחיות כמה שעות שם. הם היו מגיעים אפילו לפעמים יומיים-שלושה היו מתאכסנים שם במקום הזה.

ש: יומיים-שלושה?

ת: היו כאלה ש, סיפרתי לך על מבצע שפשוט נכשל, בגלל תנאי מזג האוויר, והם היו שם מעל לחמישה ימים. הם היו בתת-רמה. כשהבאנו אותם לספינה הם היו תשושים לגמרי. גם מה זה מחסן דייגים? יש לך שם כל מיני רשתות ודברים כאלה ... מסריח וכל זה. ובכל זאת היו צריך להוציא אותם מתוך כל מיני

דייגים שהיו גם שם. אז זה היה באמת בתת-רמה, אבל הם שרדו כי זה היה חלק יחסית די קל בתנאים שהם עבדו בחאלב.

ש: אתה שמעת את הביטוי שלהם "הביאו אותנו מחוף רושה"?

ת: כן, אומר לי משהו השם הזה. רושה זה גם איזה שהוא

ש: מקום על החוף בנמל

ת: אומר לי השם הזה

ש: אתה זוכר משהו בשם הזה?

ת: השם הזה אומר לי משהו אבל אני באמת כבר, כנראה לא התמקדתי על זה. חאלב זה היה פשוט המאסה הגדולה. זה היה

ש: כן. בכל אופן, הם אמרו לך שאותו איש שלנו הביא אותם מחאלב, אחד אחד, לא בקבוצות.

ת: לא בקבוצות.

ש: אחד אחד עד לבירות.

ת: כן, כן. ממש היה אוסף מתוך הרחוב, היה לוקח אותם ... "תבואו איתי" ואחרי רק היה מספר להם שהוא מעלה אותם לארץ בדרך כזו או אחרת. אבל במפורש, וכל אחד שהגיע, כששאלתי, מסתבר לפחות עם אותם אנשים שדיברתי הם תמיד ציינו את אותו איש שהיה איתנו בספינה שזה בעצם זה האיש שטיפל בהם. אז הבנתי שבעצם מהמוסד.

ש: אף פעם לא העלית בדעתך איך זה שפתאום יהודי צעיר, או לא חשוב באיזה גיל, מישוהו ניגש אליו אומר לו "בוא איתי" והוא בא איתו? לא היה מוזר קצת?

ת: אני אגיד לך למה לא היה מוזר – בגלל שכשאתה שומע איך הם חיו שם, אתה מבין שבעצם הם לא עשו מה שהם רצו לעשות. הם עשו מה שאמרו להם לעשות. הם היו תחת, כך אני הבנתי מהם, שהם בעצם על כל דבר קטן, הם הדליקו רדיו ושמעו בעברית אז תפסו אותם, כלאו אותם ורצחו אותם, ועשו מהם מה שהם. מישוהו מהקהילה נעלם, ידעו שאו שהוא מת, או שהוא בכלל. ככה בדיוק הם סיפרו לי. הם חיו בתנאים של פחד באופן תמידי מהבוקר ועד הלילה.

ש: קיבלת את הרושם שבאמת היו מפחדים?

ת: לא קיבלתי את הרושם, ככה הם סיפרו לי. האנשים ככה סיפרו לי, מתוך החיים שלהם. כי אני אומר לך, אני קשרתי איתם קשר, זה מה שעשיתי בעצם. כשהם הגיעו לספינה זה מה שהייתי עושה ... קשר ש: היית מדובב אותם ומסביר להם.

ת: קודם כל משמח אותם שהם בעצם מגיעים לארץ. הם לא האמינו שהם בכלל מגיעים לארץ. אפילו כשהיו בספינה כבר לא הבינו. כשראו אותנו, חיילים ישראלים, כששמעו את השפה העברית, חלקם דיברו גם שפה עברית. חלקם ידעו

ש: ידעו עברית.

ת: משה כהן ידע עברית.

ש: משה כהן.

ת: כן. הוא קרא את התורה, ידע לדבר עברית. אז כשבאמת הגיעו, שמעתי את הסיפורים שלהם שבעצם זה לא היה משנה להם – תפסו אותם אז מה יעשו כבר להם? או בית סהר או שימותו. אז הוא אומר "תעלו איתי..." ועד שהיה מעלה אותם היה מרגיע אותם ויותר מאוחר אומר להם "אני רוצה לעלות אתכם לארץ, ואני רוצה לקחת אתכם לתוך הזה". ואז הם הבינו שבעצם זו הדרך היחידה להנצל מתוך הזה. אז מי שניצל ניצל. ומתוך, אתה יודע, לקחו מתוך משפחות לא את כל ההרכב של המשפחה. לקחו אחד מפה, אחד משם. אני לא זוכר שהבאתי, אולי בני דודים, אבל לא משפחה שלמה, זאת אומרת האבא, האמא, הילדה או משהו כזה. תמיד ראיתי שתמיד היו בודדים. אתה מביין? אני אומר לך, משה ואסתר היו או בני דודים או משהו כזה שהכירו, וגם טניה אנטבה הזו, היתה מהמשפחה.

ש: טניה?

ת: טניה אנטבה. אלה שלושת השמות שאני זוכר אותם כי איתם ממש, הם סיפרו לי את ההיסטוריה של החיים שלהם.

ש: ציינת לי שני שמות, משה כהן וטניה

ת: משה כהן, אסתר

ש: אה, אסתר, אחותו.

ת: אסתר, אני חושב שהיא הייתה אחותו, וטניה. שלושת אלה שבאמת סיפרו לי, ואז התחיל לעניין אותי באמת את החיים שלהם... והם סיפרו לי באמת איך הם חיו, וככה הבנתי שבעצם זה לא היה להם מה לעשות. כשתפסו אותם ואמרו להם תעלו לאוטו ולא אמרו להם לאן, אז הם עלו ואחר כך אמרו להם – תשמעו, יותר מאוחר כשהתחילו אז אמרו להם – פה תיזהרו, שם תיזהרו כי אנחנו עוברים כל מיני מחסומים של שוטרים ודברים כאלו, אז תיזהרו. הוא כבר סידר את הניירת, אני לא יודע איך הוא סידר את הניירת. הוא זייף ניירת, לא יודע מה הוא עשה. ככה הם סיפרו לי, שהוא זייף ניירות. ככה הם הגיעו לבירות. ברגע שהם הגיעו לחוף בבירות, הסיכון שלהם ירד, אבל בכל זאת כל הציפיות זה תלוי בנו, זאת אומרת אם היינו מגיעים או לא היינו מגיעים. אני יודע שבכל המבצעים לא היה פעם, חוץ מהמצב שאני זוכר אותו שנקלענו לים סוער, לא היה מצב שלא...

ש: הצלחתם במשימה.

ת: כן. לא היה מצב כזה. חוץ ממה אמרתי לך מצב אחד, אבל יומיים או שלושה ימים אחרי זה היינו ואספנו את האנשים.

ש: בכל אופן, בכל אותם מבצעים שאתה השתתפת, תמיד אותו אדם יהודי, המתווך או ה, תמיד הוא היה שם.

ת: כן, אותו אדם תמיד... וגם הייתי אומר אותה סירת דייג אני חושב. אמנם זהות מאוד הסירות דייג בין אחת לשניה

ש: הסירות זהות.

ת: זהות הסירות, אבל פחות או יותר אני זוכר שזה אותו סדר גודל של סירה. הדייג לא עניין אותנו כי גם הוא לא ירד אצלנו. לא היה לנו שום קשר איתו. הקשר שלנו היה עם האיש מהשב"כ. זה מה שהקשר שלנו.

ש: אתה זוכר אולי במבצע הראשון שלכם, באה אישיות מהממשלה, שר הבטחון או משהו כזה, להגיד לכם תודה או איך אומרים, יישר כח וכולי?

ת: תראה, אני לא היה לי איתו מפגש כזה. אני מניח שאולי המפקדים שלי, אולי היה להם את המפגש הזה, אבל לא זוכר שהם סיפרו לי על זה אפילו לפחות. אני לא זוכר. אולי בדרג היותר גבוה. תראה, אני מאמין שהכל דרך הדרגים הגבוהים, אנחנו היינו בעלי המשימה. המשימה שלנו ... ש: החיילים.

ת: החיילים. אנחנו ביצענו את העבודה. אני מאמין שהיה קשר אבל אני באופן אישי לא היה לי שום קשר עם אחד כזה שעשה לי רושם איזו שהיא דמות ממשלתית או אזרחית-ממשלתית. לא היה לי שום קשר, לא ראיתי אחד כזה.

ש: הבנתי. אני כבר ממש בסוף השאלות. אחרי שנים, יצא לך להיות בקשר עם אותם אנשים שהבאת? ת: טניה אנטבה הזו שהייתה, לא היה לי שום קשר, אבל עבדתי יום אחד בצלילה, שסיפרתי לך שעבדתי בצלילה בשרם א-שייך

ש: באיזו שנה פחות או יותר?

ת: בשנת '75, או '76, '77 משהו כזה, עבדתי עם מישהו שהוא היה מנופאי. עשינו איזו שהיא עבודה בשרם א-שייך, אני חושב שעבדנו בשרם א-שייך או משהו כזה. הוא היה מנופאי, בים, עשינו עבודה תת-ימית. יצאנו לדרך והוא שמע את השם שלי דני סלע אז הוא אומר לי – תשמע, אתה יודע, אני את השם שלך שמעתי באיזה שהוא מקום. אז אמרתי לו מי? אז – אתה יודע מה, אני לא זוכר. כשהוא נזכר אז הוא אומר לי – תשמע אני גר בגבעתיים, ויש לנו איזה זוג חברים שהבחורה קוראים לה טניה אנטבה. אחר-כך, כשהוא היה בבית הוא סיפר לה, ומסתבר שהיא אמרה – אה, דני סלע. כמו שאני זוכר את השם הזה, השם הזה בשבילי הוא איזו שהיא כותרת. מסתבר שהוא מכיר אותה והוא אמר לה – דני סלע. אז התברר ... זה האיש שהביא אותי

ש: אז היא גרה בגבעתיים?

ת: היא גרה בגבעתיים, עוד היא גרה בגבעתיים, והוא אמר לי

ש: נשואה, עדין לא נשואה?

ת: לא, אני חושב היתה כבר נשואה.

ש: היתה כבר נשואה.

ת: כמו שאני זוכר שהוא סיפר, הוא סיפר שהיא נשואה, ואומר לי – תשמע, תיצור איתה קשר וזה. לא יודע, לא הייתי, הייתי אמנם עוד רווק אני חושב, כן הייתי עוד רווק, אבל לא חיפשתי, לא הייתי, לא יצרתי שום קשר. מאז, הבחור הזה עבד איתי תקופה של כמה, חצי שנה בערך, ולא יצרתי קשר. פשוט מתוך עצלנות אני חושב לא יצרתי קשר. זהו, זה הקשר היחידי שבעצם זה. אבל המכתב שהיה לי ממנה היה לי לאורך הרבה זמן, אפילו אשתי עוד ראתה את המכתב הזה ואמרתי לה – את רואה, זה אחד הדברים ש, רציתי לשמור את זה אבל לא יודע איך זה התמוסס לנו ונעלם המכתב הזה.

ש: דרך אגב, אתה יודע שהיא בינתיים היגרה ל

ת: זה מה שאתה סיפרת לי שאמרת לי שהיא היגרה לניו-יורק.

ש: כן, לארצות הברית. היגרה לארצות הברית אם אינני טועה, והיא יכולה, נדמה לי שהיא אמורה להגיע בפסח או משהו כזה, אז אני גם מכיר את כהן משה אישית אם אתה רוצה לדבר איתו בטלפון. אתן לך את הטלפון שלו כך שאין בעיה.

ת: כן, אני

ש: כשאני אשמע על זה שהיא מגיעה אז אם אתה רוצה אני אצור איתה

ת: ... יש לך את המספר טלפון שלי, אתה תקשר בינינו ...

ש: אתה מעוניין בזה

ת: בודאי שמעוניין, זו חוויה. תשמע

ש: עכשיו, על החאלבים באופן כללי שמעת, היה לך איזה שהוא, במפגש או משהו?

ת: לא. אני מתוך הפעמים שהבאתי אותם למדתי קצת ... תראה, אתה לא יכול ללמוד אותו בצורה ש, זאת אומרת זה לא אפקטיבי כי הם במצוקה כזו שהם בעצם הכל מוכנים להגיד ולעשות בשביל, באותם רגעים. אבל, בהתרשמות כללית למדתי, גם אנחנו יודעים מהחיים שלנו, אנשים במצוקה בדרך כלל זה אנשים טובים. זו הדרך שלמדתי אותם. יותר מאוחר, כשאמרתי לך כשעשיתי כבר את המבצעים והכרתי את האנשים האלו, אז יש שם איזה כמה משפחות ממגדל העמק, חאלבים, והכרתי את האופי שלהם, מסתבר שהם אנשים מאוד נוחים, אנשים מאוד זה. אבל זה בא כנראה מתוך המצוקה, אתה יודע, אנשים במצוקה מסתבר, אנשים עשירים הם אנשים בעייתיים, אני לא יודע, אבל הם מאוד היו נחמדים. ככה הכרתי אותם, ככה ההתרשמות שלי היתה.

ש: דרך אגב, אם כבר הזכרת לי שיש כאן חאלבים במגדל העמק, כמה משפחות יש פה?

ת: אני מכיר לפחות שתי משפחות חאלבים.

ש: שתי משפחות?

ת: כן.

ש: כמה זמן הם חיים פה?

ת: הם חיים הרבה מאוד שנים. הם כבר, תראה, כשאני הייתי עוד לפני שהייתי חייל עוד הם חיו פה, אז אני מעריך משהו בסביבות 45 שנה בארץ.

ש: 45 שנה, הבנתי. אתה מכיר את השמות שלהם אולי?

ת: כן. ועקנין, זאת אומרת היא נשואה לוועקנין, זאת אומרת ...

ש: הבנתי.

ת: אבל היא עצמה לא יודע מה, אני לא יודע את השם משפחה שלה.

ש: זאת אומרת היא נשואה למישהו בשם משפחה ועקנין. גם המשפחה השניה זו אשה שנשואה ל

ת: גם אחת שנשואה, אבל אותם אני מכיר טוב. אותם, את השמות אני מכיר, את המשפחות ...

ש: ... שיש עוד סורים פה? דמשקאים אולי, לאו דוקא חאלבים. אתה יודע?

ת: אני חושב שכן, אבל אני לא זוכר. אני יודע ששמעתי על איזו משפחה, אבל דוקא, ממש לא זוכר. אני

יודע על שתי משפחות שאני מכיר אותן, פשוט יותר טוב.

ש: הבנתי.

ת: אחת באופן אישי אני מכיר כי היא הייתה גם שכנה של אחותי. כך שהכרתי אותם מקרוב יותר. אחרי שכבר הכרתי את החאלבים, אז באמת שאלתי אותה והיא סיפרה לי גם על העליה שלה, חלק אני זוכר. ...

ש: הבנתי. עכשיו יש לי עוד שאלה אחרונה, אם תוכל – יש מישהו שאתה יודע עליו שהוא היה בדרג מעליך ביחס למבצעים האלה, חוץ מאותו מפקד שהיה אחר כך מפקד חיל הים?

ת: כן. בעצם הוא היה המפקד הבכיר ביותר שיצא איתנו למבצעים האלה. יומי ברקאי. הוא דוקא התפרסם לפני שנתים שהוא התאבד בבית חולים. הוא חלה בסרטן. אח שלו, בומי

ש: אה, כן. היתה כתבה לפני כמה זמן.

ת: הוא היה מפקד ה"לויטן" בזמן שה"דקר" טבעה. והוא הלך לחפש את אח שלו עם הצוללת, כשה"דקר" טבעה. אח שלו היה סגן מפקד הצוללת, בומי ברקאי

ש: כן, כן, עכשיו אני נזכר בכתבה הזאת.

ת: זה אח שלו, והוא היה יומי ברקאי, הוא היה מפקד צוללת ...

ש: אז איתו אני לא אוכל להפגש.

ת: לא תוכל ...

ש: עם מי כן?

ת: זה דמות, קיסרי, שאני לא יודע איפה הוא גר, לא יודע להגיד לך. אבל אם תמצא אותו, הוא בעצם היה אחד ה, הוא המפל"ג שלנו, מפקד פלגת הדבורים של חיל הים בתקופה הזאת, שזו הפלגה הראשונה שהיתה בחיל הים. הוא האיש ש

ש: ואין לך מושג היום איפה הוא גר?

ת: ממש, ממש, להגיד לך ...

ש: יתכן שהוא חיפאי? יש אפשרות?

ת: אתה יודע מה

ש: היה לו כינוי?

ת: קיסרי, לא. קיסרי זה השם ה

ש: משפחה?

ת: שם משפחה. אתה יודע שאנחנו כולנו עיברתנו את השמות שלנו.

ש: כן.

ת: אבל אני לא זוכר, פשוט השתמשתי יותר בשם החדש. גם אמרתי לך, הקשר שלי היה, זאת אומרת הוא היה

ש: מעליך.

ת: מבוגר ממני בשנתיים, אבל זה הקשר שלנו. לא היינו חברים מי יודע מה. לא היינו חברים, אבל הוא היה מפקד הפלגה. לא שהיה דיסטנס, לא היה לנו מצב ש...

ש: הבנתי. אני אאתר אותו. רק באיזו דרגה השתחררת?

ת: אני השתחררתי בתור סמל ראשון.

ש: סמל ראשון. בדרך כלל סמלים ראשונים מגיעים לסגני דבור? מפקדי דבור?

ת: בדבורים כן. כמובן שבצוללות זה רק קצינים או חובלים, זאת אומרת קצינים-חובלים. אין קצינים שהם לא חובלים בצוללת. זה כלי שייט ... אתה חייב להיות חובל ...

ש: כן, אבל בדבור היית חייב להיות קצין כדי להיות מפקד שייט?

ת: מפקד דבור, מפקד כלי שייט, כן. בדבור. כמובן שספינות יותר גדולות, גם בתור סגן מפקד ספינה אתה חייב להיות קצין. בדבור זו ספינה קטנה של שמונה אנשים, כך שגם מפקד הדבור חייב להיות קצין, והוא בעצם ...

ש: בדרך כלל קצין זוטר, סגן או משהו כזה?

ת: כן, סגן, יכול להיות סגן, בהחלט.

ש: סג"מ או סגן?

ת: לא, סג"מ לא. סגן, חייב להיות סגן. סג"מ עדיין לא.

ש: הבנתי.

ת: בתקופה, אני לא יודע איך שזה השתנה, אני מניח שהשתנו דברים, אבל בתקופה שלנו כך זה היה. כן. זה בחור שהלך לקורס חובלים.

ש: מי היה מפקד הדבור שלך?

ת: מפקד הדבור שלך זה היה אחד בשם מוז'יק, מוז'יק רזיאל.

ש: מוז'יק רזיאל.

ת: כן. מוז'יק זה השם כינוי שלו, כך קראנו לו. רזיאל הוא מיקנעם, הוא גר ביקנעם, זה אני יודע.

ש: הבנתי. מה רציתי לשאול, עוד נקודה אחת טכנית שאני, בחיל הים אני מבין, תמיד הצוות הוא קבוע, נכון? אין מתחלפים.

ת: בדבור?

ש: כן.

ת: הצוות בדבור היה באופן קבוע, כן. מתחלף רק, כמובן שאמרתי לך, בגלל שהיחידה הזו היתה חדשה, אז היינו חייבים להכשיר כל מיני חיילים חדשים לתוך ספינה, כי גם היתה תקופה גם שאתה עומד להשתחרר, ואז אתה חייב להכניס ...

ש: כן.

ת: אבל על פי רוב אז זו ספינה של צוות קבוע, שלומדים אחד את השני, חיים אחד עם השני תקופה ארוכה. היום אני חושב שאפילו מתחילים צוות מהתחלה וכבר מסיימים את השירות שלהם ש: יחד.

ת: כן. היום זה כבר לא דבור, זה נקרא דבורה

ש: שהיא יותר גדולה.

ת: שעושים אותה אפילו בארץ, מייצרים אותה פה בארץ, התעשייה האווירית.

ש: כן. טוב, דני, אם יש לך עוד משהו שאולי לא סיפרת או זה, ואתה רוצה להוסיף עוד משהו, מה שאתה רוצה, אז בסך הכל אתה היית האיש ש

ת: אני חושב שבעצם מהשאלות אני הבהרתי בעצם את כל תמונת המצב של התקופה הזאת, של תקופת המבצעים האלה. אני חושב שאין לי מה להוסיף כי בעצם את הכל סיכמנו, את הכל אני חושב. ש: אני רוצה להודות לך על הראיון המאוד מעניין שנתת לי. הרבה תודה לך. ת: גם תודה לך.

ש: אני מבקש לשאול עוד שאלה אחת שנזכרתי בה – האנשים האלה, היהודים שהבאתם אותם לחיפה, לנמל, אתה ראית את ההתרחשות אני מבין בהגעה שלהם. עובדה שהם ידעו שהם מגיעים לארץ ישראל. מה היו התגובות שלהם קצת? ספר קצת על ה

ת: אני אגיד לך, ברגע שהם עלו בעצם מהסירה לספינה שלנו, הדברים לא היו ברורים להם. לא ידעו בעצם לאן הם הולכים. הם חשבו שגם הולכים להרוג אותם. לאט לאט התחיל להתבהר להם בעצם שאנחנו ישראלים, שאנחנו יהודים, שמביאים אותם לארץ. פה התחילה ההתרגשות שלהם. ש: רגע, אני עוצר כאן שניה, למה הם חשבו שהולכים להרוג אותם? הרי מישהו שמכיר אותם מביא אותם.

ת: הם לא בטחו באף אחד. הם פשוט לא האמינו באף אחד כי בסבל שהם סבלו שם, כמו שהם מתארים, הם לא ידעו, זאת אומרת כל פעם שהיה נעלם להם מישהו תמיד שמעו עליו או שהוא נהרג, או שהוא בכלא. וככה זה היה בעצם הזה.

ש: הבנתי.

ת: כשהגיעו לספינה אז פה הם חששו מאיתנו, אבל לאט לאט, כשהתחלנו לדבר את השפה שלהם, גם את השפה שלהם, וגם ראו את המדים שלנו, וגם ראו שזה יהודים, וגם הסברנו להם שאנחנו ישראלים ואנחנו באים לעזור להם ולקחת אותם לארץ ולהעלות אותם לארץ, אז התחילו לעכל את הדברים וההתרגשות התחילה. כשהגענו כבר לחוף, הגענו לארץ, אז כל אחד, אם זה היה המבוגרים ביניהם אבל גם הצעירים, דבר ראשון היו משתטחים. לצערנו היה הרציף, זה עשוי מקרשים, זה לא היה רצפה. אבל גם שם היו משתטחים ומנשקים את הרצפה. כשהגיעו לאספלט, איפה ששמה כבר באמת יש אדמה, הם ישבו והשתטחו ופשוט נשקו את האדמה מרוב התרגשות ושמחה וחלקם ודאי בכו

ש: אתה ראית את זה בעיניים שלך שם?

ת: כן, אני

ש: מי?

ת: פשוט אני התרגשתי ...

ש: רוכנים אל האדמה, אל האספלט?

ת: אני התרגשתי אני חושב שבאותה מידה כמו שהם התרגשו. כי אני, פשוט אתה רואה איזה סבל הם עוברים האנשים. איזה סבל עברו האנשים האלה.

ש: היה שם בכי גם?

ת: המון בכי. רוב ה, כל אחד בעצם הגיע. אותו משה שסיפרתי לך, אני זוכר שפרץ בבכי בצורה כזו ש

ש: משה כהן?

ת: כן, שהוא בטוח זוכר את זה. הוא פשוט בכה מתוך התרגשות שבעצם הוא, זאת אומרת אם ככה הוא הבין שבעצם לא כל אלה שנעלמו בעצם נרצחו או שיושבים בכלא. זאת אומרת שיש סיכוי לראות את האנשים האלה. לימים, אחרי זה, ש

ש: בספינה, כשהעלית אותי, והוא ידע, ברגע שנודע לו שהוא בידיים ישראליות

ת: כן, הוא חיזק את זה עוד בזמן שאני ציינתי לו שמות שהכרתי מתוך האלה שהבאתי, יהודים, אז בכלל הוא האמין. הוא ראה שבעצם הוא נמצא בידיים של יהודים, ישראלים, חיילים, שבעצם באו לעזור ולסייע לו להגיע למקום מבטחים.

ש: פרץ בבכי.

ת: פרץ בבכי. הוא ואסתר הזו, שאני זוכר את השמות האלו, משום מה זה חרוט לי בזכרון. שלושת השמות האלו זה מאוד חרוט לי בזכרון. כן, בכו והתרגשו. במהלך כל ההפלגה, למרות שהיה ים סוער מאוד, אנשים, אפילו חיילים שם שהיה קשה להם לעמוד בתנאים האלה, למרות שאצלי זה היה מאוד טבעי, כי פשוט התרגלתי לתנאי מזג האוויר. אבל הם התרגשו וכשהם הגיעו לארץ כמובן נישקו את הרצפה ונישקו את האדמה. משה, אני זוכר, אפילו ביקש ממני אם יש לי ספר, משהו, תורה לקרוא משהו מתוך איזה שהוא פסוק תהילים. אבל לא זוכר שהיה לי ספר שם. אבל ההתרגשות היתה כזו שבעצם אי אפשר היה לא להשתתף בהתרגשות יחד איתם. פשוט עמדת וראית. אמרת שזה, זה פשוט משהו מדהים לראות איך. שמע, כי פתאום אתה יודע שאתה בעצם לא לוקחים אותך ... לגרדום.

ש: תחושה של? הינצלות.

ת: תחושה שאתה בעצם היצלת בן-אדם. אתה מרגיש את זה, שהוא משדר לך את זה, שבעצם הוא לא הולך לגרדום, הוא הולך בעצם לחיים חדשים. אולי לדברים ש, ואני מניח שזה מה שקרה אחרי זה. זו ההתרגשות, האמת היא, שאתה

ש: טוב, אז תודה רבה שוב פעם.